

Lausunto koskien Hiilineutraali Uusimaa 2035 –ilmastotiekartan painopisteitä ja toimintalinjauksia

223/11.00/2020

YLV 15.09.2020 § 95

Lisätietoja:

Anna Sjövall, puh 040 169 9605

etunimi.sukunimi@kauniainen.fi

Uudenmaan maakuntahallitus on pyytänyt Kauniaisten kaupungilta lausuntoa Hiilineutraali Uusimaa 2035 -ilmastotiekartan painopisteistä ja toimintalinjauksista. Lausuntoa on pyydetty 4.9.2020 mennessä, mutta liitto on pyynnöstä myöntänyt lisää aikaa lausunnon antamiselle 16.9.2020 asti. Lausunnon antaa kaupungin ympäristösuojeluviranomainen, eli yhdyskuntavaliokunta.

Tiekarttatyön tausta ja tavoitteet

Uudenmaan maakuntavaltuusto päätti joulukuussa 2017 tiukentaa maakunnan ilmastotavoitetta hyväksyessään Uusimaa-ohjelman ja asetti uudeksi tavoitteeksi maakunnan hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä. Uuden tavoitteen myötä liiton ilmastotyön vuoteen 2050 tähtäävää tiekarttaa päätettiin päivittää.

Päivitettyssä tiekartassa ilmastotyön kokonaisuus on jaettu teemoittain 6:een eri painopisteeseen toimintalinjaukseen

Ilmastotiekartan tavoitteet ovat:

- tarkastella kasvihuonekaasupäästöjen ja hiilinielujen määrää ja jakautumista maakunnan alueella ja kunnittain
- tunnistaa liiton, kuntien, muiden maakunnan toimijoiden sekä valtion mahdollisuudet ja keinot päästöjen vähentämisessä
- etsiä vaikuttavia ja Uudenmaan kontekstiin soveltuvia hillintäkeinoja ja toimenpidekokonaisuuksia
- hakea seudullisia vahvuuksia hillintätoimien ekosysteemin rakentamiseksi
- rakentaa ylikunnallista yhteistyötä muun muassa hanketoiminnan keinoin
- edistää kuntien ilmastotoimien toteutumisen edellytyksiä kansallisen ja EU-tason edunvalvonnan keinoin
- tunnistaa eri rahoituksien mahdollisuuksia tiekartan toimeenpanossa
- osaltaan tukea vihreää elvytystä ja edesauttaa uusien liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntämistä

Uudenmaan ilmastotyön on tarkoitus perustua *paikallisiin vahvuuksiin ja*

yhdessä tekemiseen. Tiekartta kohdistuu ilmastonmuutoksen hillintään, ja sopeutuminen on rajattu sen ulkopuolelle. Hiilineutraali Uusimaa 2035 -tiekartta rakentuu seudullisessa yhteistyössä Uudenmaan liiton, Uudenmaan ELY-keskuksen, Helsingin seudun ympäristöpalveluiden (HSY), Helsingin seudun liikenteen (HSL) ja alueen kuntien, kehitysyhtiöiden, TKI-sektorin, oppilaitosten ja muiden toimijoiden välillä.

(Lausuntopyyntö sekä tiekarttaluonnos löytyvät oheismateriaalina luottamushenkilöiden **extranetista**).

Tiekartan eri painopisteet

Alla esitellään lyhyesti ilmastotiekartan painopisteitä ja niiden sisältöä (teksti nostettu suoraan tiekarttaluonnoksesta). Varsinaisessa luonnosteksissä on lueteltu myös jokaiselle kuudelle painopisteelle tarkemmat toteutukseen liittyvät toimintalinjaukset.

Ilmastoviisas maankäyttö ja rakentaminen

Maankäytön ratkaisut luovat perustan kestäväälle arjelle. Hiilineutraali Uusimaa 2035 -tiekartan linjaukset nojaavat vahvasti Uusimaa-kaava 2050:n linjauksiin. Keskeistä linjauksissa on yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja kestävä liikumisen mahdollisuuksien tukeminen. Maankäytön ratkaisut vaikuttavat osaltaan myös kestävien energiamuotojen hyödynnettävyyteen ja maakunnan hiilinielujen suuruuteen.

Rakentamisessa tehdään merkittäviä ratkaisuja koskien rakennusten käyttöä ja rakennusten elinkaareen liittyviä päästöjä. Tiekartassa kiinnitetään huomiota rakennusmateriaalien päästöihin ja rakennusten energiatehokkuuteen. Samoja kysymyksiä tarkastellaan myös korjausrakentamisen osalta. Kaavoituksessa ja rakentamisen suunnittelussa huomioidaan kiertotalouden mahdollisuudet ja tarpeet muun muassa rakennusmateriaalien ja maamassojen kierrätyksen osalta.

Älykäs, turvallinen ja päästötön liikkuminen

Hiilineutraali Uusimaa 2035 -tiekartassa liikenteen päästövähennyksiä tavoitellaan päästöjen liikkumistarpeen vähentämisellä, edistämällä kestävien kulkutapojen (joukkoliikenne, kävely ja pyöräily) ja vähentämällä ajoneuvokannan yksikköpäästöjä. Lisäksi halutaan edistää edellytyksiä uuden sukupolven synteettisten polttoaineiden käyttöön otolle esim. vetyteknologian osalta. Liikenteen osalta nostetaan esille myös tietoliikenteen kasvava päästökehitys ja siihen liittyvä hukkalämmön hyödyntämispotentiaali osana kiertotalousratkaisujen kehittämistä.

Liikenteen päästövähennyksiä tavoiteltaessa voidaan puuttua esimerkiksi liikenteen hinnoitteluun, eri kulkutapojen sujuvuuteen ja eri kulkumuodoilla tehtävien matkaketjujen toimivuuteen. Eri liikenteen ja logistiikan muodot tarvitsevat omat ratkaisunsa. Toimivan, kannattavan joukkoliikenteen järjestäminen väljemmin asutuille seuduille ja sen toimivuuden varmistaminen koko maakunnan kattavalla työssäkäyntialueella on Uudellamaalla keskeinen haaste.

Nopea ja reilu energiasiirtymä

Kysymys siirtymisestä päästöttömään energiantuotantoon on keskeinen

hiilineutraalisuustavoitteen onnistumiselle. Nopea ja reilu energiasiirtymä -painopisteessä tunnistetaan kuntien erilaiset lähtötilanteet muun muassa kaukolämmön ja erillislämmityksen suhteen ja lämmön tuotannossa käytettävät polttoaineet. Keskeistä maakunnallisen tavoitteen onnistumisen kannalta on pääkaupunkiseudun energian tuotannon kääntäminen hiilineutraaliksi.

Tällä hetkellä päästötöntä energian tuotantoa tavoitellaan etupäässä las kennallisesti päästöttömien biopolttoaineiden avulla. Myös hukkalämmön hyödyntäminen ja laajemmin lämpöpumppujen hyödyntäminen lämmön tuotannossa yleistyy. Pitkällä aikavälillä tulee arvioida kestävästi tuotettujen biopolttoaineiden riittävyys ja suunnata katse poltosta luopumiseen. Geoterminen energia on yksi uusi lupaava lämpöenergian lähde. Myös biokaasun hyödyntäminen kiinnostaa laajasti.

Sähkön kulutuksen päästöjä seurataan kansalliseen päästökertoimeen nojaten. Kuntien avaukset uusiutuvan energian hyödyntämisessä laskevat osaltaan kansallista päästökerrointa ja lisäävät uusiutuvien tuotantomuotojen hyväksyttävyyttä. Kansallisella tasolla keskeistä on tuulivoiman tuotannon edistäminen. Etenkin merituulivoiman suuren tuotantopotentiaalin hyödyntäminen on asia, jossa Uudenmaan kuntienkin kannattaa olla mukana.

Nopea energiasiirtymä vaatii laajaa yhteistyötä eri tahojen kesken. Suorien investointien lisäksi yhteistyötä tarvitaan muun muassa kulutusdatan saatavuuden parantamisessa ja hyödyntämisessä osana energiajärjestelmien optimointia ja niiden kehittämistä.

Hiilineutraali kiertotalous

Hiilineutraali Uusimaa 2035 –tiekartassa keskeisenä tavoitteena on vahvistaa Uudenmaan roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Kiertotalouslinjauksilla on tarkoitus vahvistaa erityisesti kiertotalouden kestäviä tuotanto- ja arvoketjuja, niin maakunnan sisällä kuin valtakunnallisestikin. Keskeistä on erilaisten materiaalivirtojen hallinta ja hyötykäyttö, mukaan lukien energivirrät kuten hukkalämpö. Huomiota kiinnitetään myös alueiden ja tilojen monikäyttöisyyteen ja muunneltavuuteen. Lisäksi teeman alla edistetään myös jakamistaloutta ja palvelullistamista.

Kestävä kulutus ja tuotanto

Kulutukseen liittyvät päästöt kasvattavat merkittävästi myös Uudenmaan kokonaispäästöjä. Tämän vuoksi tiekartan avulla halutaan vaikuttaa myös yksityiseen kuluttamiseen. Teemaan sisältyvät myös matkailun ja maataloustuotannon kestävyys.

Julkisella sektorilla on merkittävä rooli kestävien käytäntöjen käyttöönotossa omassa toiminnassaan. Julkisilla hankinnoilla voidaan tukea kestävyyttä edistävää liiketoimintaa ja lisätä kuntalaisten tietoisuutta kestävästä valinnoista. Laajemmin kunnat ja kaupungit voivat avautua kestävyyttä edistävälle kokeiluille ja tukea sitä edistäviä digitalisaatoratkaisuja ja palvelullistamista. Tuotannon päästöt kytkeytyvät myös yrityssektorin toimintaan ja valintoihin.

Hiilinielujen vahvistaminen ja päästöjen kompensointi

Helpoin ja kustannustehokkain keino kasvihuonekaasupäästöjen kompensoimiseen on maakunnan hiilinieluista huolehtiminen. Hiiltä voidaan sitoa

sekä kasvustoon (puustoon) että maaperään. Hiilineutraali Uusimaa 2035-tiekartassa huomioidaan sekä metsämaan että maatalousmaan hiilinielut.

Metsät ovat merkittävin hiilinielu. Alustavien arvioiden perusteella Uudenmaan laskennallinen hiilinielu on tällä hetkellä hyvin pieni, minkä vuoksi metsäalueiden hiilinielujen vahvistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, huomioiden samalla muun muassa biologiseen monimuotoisuuteen ja metsien virkistysarvoihin liittyvät tavoitteet. Maataloudessa hiilinielukysymys voidaan kytkeä muihin kestävyyttä edistäviin tavoitteisiin (esimerkiksi luomuviljely ja lähiruoka). Mikäli maakunnan hiilinieluja ei saada merkittävästi vahvistettua, on varauduttava muualla toteutettaviin päästökompensatioihin. Näiden hyödyntämiseen liittyy kuitenkin merkittäviä teknisiä ja taloudellisia haasteita.

Esitys lausunnoksi

Hiilineutraali Uusimaa 2035 ilmastotiekartta -luonnoksessa esitetään kattava toimenpidekokonaisuus maakunnan hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi. Tiekartan painopistealueissa tarkastellaan kiitettävällä laajuudella niitä kokonaisuuksia, jotka ovat keskeisiä ilmastotavoitteiden toteuttamisen kannalta.

Ehdotamme, että painopistealueiden teemojen osalta jatkotyössä kirkastetaisiin, mikä maakunnan rooli niissä on ja mitkä ovat sen erityiset vaikutusmahdollisuudet toimenpiteiden saavuttamiseksi, esimerkiksi kaavatyön, valtakunnallisen politiikan ja yhteistyön edistämisen suhteen.

Tiekarttaluonnoksessa kuvataan Uudenmaan kasvihuonekaasupäästöjen kehitystrendi viime vuosien ajalta. Maakunnan päästöt laskevat, mutta hitaasti. Jotta hiilineutraalisuustavoite vuoteen 2035 mennessä saavutetaan, tulisi päästöjä pystyä vähentämään nykyistä nopeammin. Tämän suhteen tulisi tarkastella, mitkä ovat suurimmat esteet, haasteet tai hidasteet päästöjen vähentämiselle eri teemoissa ja pyrkiä ratkaisemaan niitä valtakunnallisella tasolla, esim. politiikan keinoin ja yhteistyössä kuntien, TKI-sektorin, yritysten ja muiden maakunnan toimijoiden kanssa.

Tärkeäksi nähdään, että tiekarttaluonnoksessa on nostettu esiin ilmastotyön eri rahoitusmalleja. Näitä toivotaan tiekarttatyössä jatkossakin tuotavan esiin mahdollisimman kattavasti. Lisäksi, varsinkin pienemmät kunnat, joissa henkilöresurssit ovat pienet, hyötyisivät siitä, jos eri rahoituslähteiden hakuprosessien suhteen olisi tarjolla tietoa ja tukea. Tiekarttatyön rahoitus-osuuteen ehdotetaan lisäksi toteutettavaksi arvio Uudenmaan ilmastotyön kokonaisbudjetista ja siitä, kuinka suuren osan kuntien ulkopuoliset rahoituslähteet tällä hetkellä laskennallisesti kattavat siitä.

Painopistealueen ”Nopea ja reilu energiasiirtymä” suhteen on huomion arvoista, että rakennusten lämmitys vastaa kokonaisuudessaan noin 42 % Uudenmaan alueellisista päästöistä (kaukolämpö 31 %). Rakennusten lämmittäminen ja erityisesti kaukolämmön tuotanto ovat siis keskeisessä roolissa ilmastotyön tavoitteiden saavuttamisessa. Kun maakunnan energiantuotantolaitokset siirtyvät pois kivihiilestä, olisi tärkeää edistää niiden siirtymistä mahdollisimman vähähiilisiin energiantuotantoratkaisuihin ja tukea

poltosta luopumista jo lyhyellä tähtäimellä. (Puupohjaisesta poltosta luopumista lyhyellä aikavälillä perustellaan päästövähennystoimien kiireellisyydellä). Geoenergian edistämisen lisäksi kyseeseen voisi tulla esimerkiksi merituulivoiman edistäminen kaavatasolla.

Kestävä kulutus ja tuotanto -osalta esitetään, että tiekarttatyössä selvitetäisiin erityisesti niitä valtakunnallisesti toteutettavia poliittisia ohjauskeinoja ja niiden käyttöön ottoa (esim. verotukseen liittyviä), joilla ilmastoystävällinen elämäntapa tulee mahdolliseksi ja houkuttelevammaksi toteuttaa yksilötasolla. Vaikka kunnat eivät suoraan voi toiminnallaan vaikuttaa näihin kulutukseen liittyviin, ns. epäsuoriin päästöihin, on näiden päästöjen vähentäminen ilmastomuutoksen hillinnän kannalta yhtä tärkeää, kn alueellisten päästöjenkin vähentäminen, sillä niistä muodostuu noin puolet (koko ihmistoiminnan) ilmastopäästöistä. Kulutusperusteisiin päästöihin vaikuttamiseen tarvitaan kuitenkin uudistuksia valtakunnallisella tasolla. Em. päästöjen seurantaan tarvittaisiin ripeällä aikataululla myös yhtenäiseviä työkaluja. Näiden kehittämiseksi ehdotetaan yhteistyön luomista yritysten ja TKI-sektorin kanssa.

Kuudenneksi painopistealueeksi valittu "hiilinielujen vahvistaminen ja päästöjen kompensointi" nähdään tärkeänä osana maakunnan ilmastotyön kokonaisuutta. Päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi on oleellista huolehtia, että hiilinielut säilytetään ja niitä vahvistetaan osana ilmastotyön kokonaiskuvaa. Myös päästökompensaatiomallien ja keinojen selvittäminen nähdään tärkeänä hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi. Tämän suhteen toiveena on, että tietoa kustannustehokkaista ja luotettavista kompensatiovaihtoehdoista, niin kansallisista kuin kansainvälisistäkin, selvitetäisiin nopealla aikataululla, jotta kunnissa saataisiin tietoa päätöksen teon tueksi.

Ehdotetaan, että lopullisessa tiekartassa ja jatkossa konkreettisten toimenpidekokonaisuuksien suunnittelussa pyritäisiin korostamaan yhteistyötä, uusia toimintamalleja ja tiedonkulun edistämistä maakunnan kaikkien eri toimijoiden välillä. Lisäksi toivotaan, että tiekarttatyössä pyritäisiin vielä painokkaammin, maakunnan roolissa, vaikuttamaan valtakunnallisella tasolla poliittiseen ilmapiiriin ja päätöksentekoon ilmastotyön puolesta.

Todettakoon vielä, että Kauniaisten kaupungin hiilineutraalisuuteen tähtäävä resurssiviisauden tiekartta hyväksyttiin kaupunginvaltuuston toimesta kesäkuussa 2020. Näin ollen, myös tästä voisi lisätä maininnan ilmastotiekartan "*Kuntien merkittävimpiä hiilineutraalisuuteen tähtääviä toimenpideohjelmia ja hankkeita*"-kohtaan.

YTJ:

Valiokunta päättää esittää Uudenmaan maakuntaliitolle esityksen mukaisen lausunnon koskien Hiilineutraali Uusimaa 2035 –ilmastotiekartan painopisteitä ja toimintalinjauksia

.....

Pj Berg esitti vpj Wahlstedtin kannattamana lausuntoa täydennettävän seuraavilta osin:

- 5. kappale, viimeinen lause:
" Geoenergian edistämisen lisäksi kyseeseen voisi tulla esimerkiksi merituulivoiman edistäminen kaavatasolla, *mikä mahdollistaa sähkön varastoinnin vedyn muodossa sekä vedyn käytön puhtaan energian tuottamisessa.*"
- 7. kappale:
"Päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi on oleellista huolehtia, että hiilinielut säilytetään ja niitä vahvistetaan osana ilmastotyön kokonaisuutta, *jolloin korjuuikään tullut puusto käytetään rakentamiseen sekä erilaisten tuotteiden raaka-aineena ja istutetaan uusia puita kasvattamaan hiilinieluja.*"

Esitys sai valiokunnan yksimielisen kannatuksen.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin em. lisäyksillä täydennettynä.